

Ympäristötaiteen suunnitteluprosessit yrityksissä

YMA-hankkeeseen valittiin mukaan neljä ympäristöltään ja toiminnaltaan erilaista matkailuyritystä, joiden kanssa yhteistyössä suunniteltiin ympäristötaiteen käyttöä kunkin yrityksen lähtökohdat, tarpeet ja ympäristö huomioiden. Kohteita ovat olleet Hullu Poro Oy:n elämyskylä Tonttula Kittilän Könkäällä, Arctic Hotel & Glass Igloos Lehtojärvi, Ranuan eläinpuisto sekä Kakslauttanen Arctic Resort Oy Saariselällä.

Suunnittelu tapahtui työryhmissä, joihin on kuulunut taiteilijoita, matkailuyrityksen edustajia ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan asiantuntijoita ja opiskelijoita. Kuhunkin kohteeseen valittiin taiteilija heidän oman kiinnostuksensa ja aiemman ammattiosaamisen perusteella. Kuvanveistäjä Risto Immosen työ kohdistui taidekonsultoituihin Kakslauttasessa. Taiteilija-arkkitehti-taidekonsultti Maija Kovari suunnitteli teoskonsepteja Ranuan eläinpuistoon. Muotoilija-kuvataiteilija Katri Konttinen työskenteli suunnittelutiimin jäsenenä Lehtojärvellä ja lavastaja Tuuli Seppälä Tonttulassa.

YMA-hankkeessa tavoitteena oli muun muassa kartoittaa ja kuvata Lapin alueen imagoon

ja alueelliseen kulttuuriperintöön liittyviä tekijöitä, taiteen soveltamista matkailuyrityksen ympäristörakentamiseen sekä paikallisyhteisöjen osallistumista teosten suunnitteluprosesseihin. Kestävän kehityksen tavoite nostettiin hankesuunnitelmassa vahvasti esiin ja siihen tartuttiin suunnitteluprosesseissa monin tavoin.

YMA-hankkeen suunnitteluprosesseista on saatu olennaista kokemustietoa teoksen tilaajan ja taiteilijan yhteistyöstä, suunnitelmien esitystekniikoista sekä paikkasidonnaisesta soveltavasta taiteesta. Suunnitteluprosessit ovat olleet monisuuntaisia ja -vaiheisia. Niistä ja saaduista tuloksista on tähän lukuun koottu tiivistetyt kuvaukset. Pohjana on käytetty taiteilijoiden ja työryhmien tekemiä suunnitelmia ja raportteja, yritysten edustajien kanssa käytyjä keskusteluja sekä kirjan toimittajien omia havaintoja ja analyysien tuloksia. Taiteilijat ja työryhmien jäsenet, jotka ovat osallistuneet kirjoittamiseen mainitaan tekstissä. Tämän luvun lisäksi suunnitteluprosessista saatuja kokemuksia on erityisesti hyödynnetty tämän julkaisun lopussa esitettävän toimintamallin luomisessa.

Hullu Poro Oy:n Kittilän Könkäällä sijaitsevan Taivaanvalkeat hotellin yhteydessä toimiva Tonttulan Elämyskylä esittelee tonttuihin liittyvää kansanperinnettä ja uskomuksia. Yrittäjä Päivikki Palosaaren tavoitteena on jo pitempään ollut kansantaru-stoon perustuvan elämysmatkailun kehittäminen. Tonttulan vilkkain sesonki on joulumatkailijoiden aika ja uuden kulttuurimatkailukonseptin avulla tavoitellaan ympärivuotisempaa toimintaa. Elämyskylä voidaan ymmärtää kokonaisuutena, joka perustuu ympäristötaiteen soveltamiseen toiminnalliseksi ja tarinalliseksi fantasiamaailmaksi. Konsepti perustuu rakennettuun reittiin, joka Tonttulan ravintolan yläkerrasta vie kaksi-kerroksista Tornisiltaa pitkin alas kallion halkeamasta avautuvaan Maahistunneliin, jonka lävitse kuljetaan metsän keskelle Tonttulan Piiloon. Tonttulan Piilo on kuin pieni, muutaman talon idyllinen, mutta mielikuvitusta herättelevä kylä, jossa vierailijat pääsevät itse osallistumaan tonttujen elämään. Aktiviteetteja tukemaan on luotu Keltanuttuisen tontun tarina, jota tilauksesta esitetään eri muodoissaan vierailijoille.

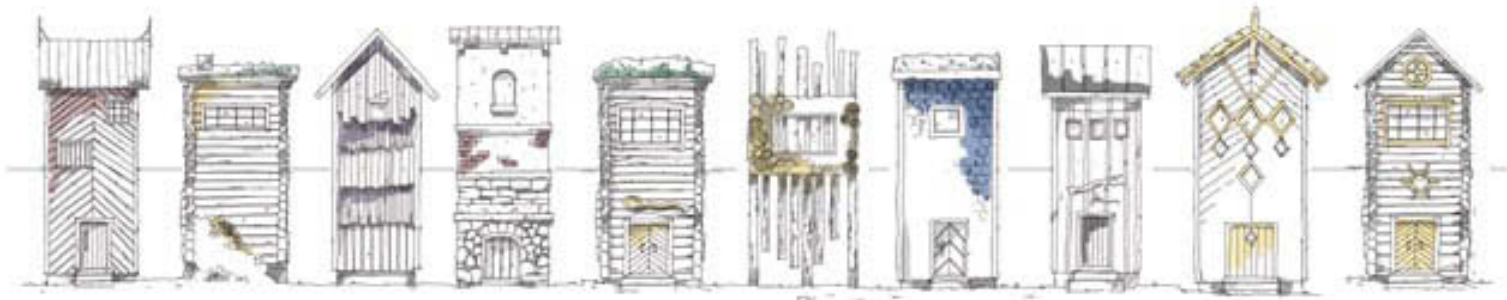
Osallistuminen Tonttulan Elämyskylän kohteiden suunnitteluun avasi YMA-hankkeelle mahdollisuuden tarkastella ympäristötaiteen suunnitteluosaamisen tuomista jo käynnistettyyn, pitkäkestoiseen ja mittavaan prosessiin, jossa joudutaan huomioimaan taiteellisen suunnittelun lisäksi myös rakentamiseen liittyvät lupa-asiat ja prosessit. Suunnittelu käynnistettiin työpajoilla, joissa ideoita

hiottiin ja konkretisoitiin. Tältä pohjalta yrityksen kanssa sovitun tehtävänannon mukaan osa työryhmästä osallistui Tornisillan suunnitteluun ja toinen osa keskittyi Maahistunneliin. Kahden erilaisen suunnitelman vuoksi ne esitellään erillisinä konsepteina, reitin määräämässä järjestyksessä.

Kymmenen tornia – kymmenen tarinaa

Tornisillan ympäristötaiteellisen suunnittelun taustalla oli yrittäjän ajatus tuoda tornien kautta esiin perinteitä, paikallisia kädentaitoja ja luonnon tarjoamia materiaaleja. Jo aikaisemmin toteutetun arkkitehtisuunnittelun pohjalta torneille oli hahmoteltu teemoja, jotka näkyivät myös niiden erilaisina ulkoasuina. Nämä piirroksot ja ajatukset toimivat myös suunnittelun lähtökohtana. Sillalle tehty rakennesuunnitelma antoi vapauksia etsiä kiinnostavia visuaalisia ratkaisuja, koska rakenteen kantavuus oli huomioitu jo perusrakenteissa ja tornit toimivat enemmänkin lavasteina. Sillan jakaminen kymmeneen torniin kuului suunnittelun lähtökohtiin, samoin kuin niiden koko. Yrittäjä toivoi myös joidenkin tornien alakertoihin pieniä verstaiteita ja varastoja.

Tornisillan suunnittelusta vastasivat Tuuli Seppälä, Tanya Kravtsov ja Paula Sepponen. Heidän suunnitelmassaan sillan jokainen torni edustaa eri teemaa. Järjestyksessä päärakennukselta kohti metsää teemat ovat: aurinko, himmeli, porot, kalastus, metsä, veisto, paju, ryijy, sauna ja portinvartija. Portinvartijan tornin tarkoitus on

Kuva 1. Tanya Kravtsovin piirtämä silta torneineen, Petri Salon mallintamana.

toimia siirtymänä ihmisten maailmasta tonttujen, maahisten ja hiisien valtakuntaan. Silta toimii ikään kuin kymmenen tarinan kertomuksena, jonka läpi vierailijat saavat kulkea kohti myytisempiä tarinoita. Suunnitelman mukaan silta paitsi esittelee perinteitä, myös mahdollisuuksien mukaan tarjoaa elämyksiä työpajojen tai näytöksien muodossa. Yksityiskohtaisemmin torneista suunniteltiin seitsemän, jotka esitellään seuraavaksi kulkujärjestyksessä.

Himmeli-torni

Himmeli-tornissa esitellään suomalaista olkikärsityötä, josta erityisesti aasialaiset vierailijat ovat kiinnostuneita. Himmeli-torni on ulkopuolelta koristeltu oljilla ja sen ikkunat ovat himmelimäisen geometriset. Tornissa on ylä- ja alakerta. Ylhäällä esitellään himmeleiden historiaa ja alakerrassa on työpaja, jossa himmelinvalmistusta voi kokeilla tai ostaa työpaketin kotiin vietäväksi. Työpaja-tilassa on kaksi keskeistä elementtiä: kuva viljapellosta, joka kertoo mistä materiaali on peräisin ja raakamateriaalia, joka tuoksuu tilassa.

Kalastajan torni

Kalastajan tornissa esitellään alueen tärkeää elinkeinoa, kalastusta. Ulkoseinässä on materiaalina eri sinisen sävyistä viilua, kuin suomuja. Ylöspäin tummeneva väritys luo illuusiota kevyestä rakennuksesta. Oven ja ikkunan karmeissa oleva muotoilu jäljittelee ahvenen selkäevän yksityiskohtaa ja kattoikkuna tuo luonnonvaloa sisään. Oven yläpuolella on atrain sekä lohen ja ahvenen pyrstöt. Sillan käytävän kaide on aaltomainen. Sisäpuolella huoneen katossa on verkkoja, joiden läpi valo siivilöityy tilaan. Verkkoihin on kiinnitetty muita perinteisiä kalastusvälineitä. Valoa tilaan antaa ”tuohusvalo”, joka samalla esittelee tuulastuksessa käytettyä palavaa soihtua. Seinillä on puulevystä tehtyjä kalaveistoksia.

Metsätorni

Metsätorni esittelee metsien suhdetta suomalaiseen kulttuuriin. Torni on tehty männynrungoista ja antaa vaikutelman metsässä olemisesta. Äänimaailma koostuu linnunlaulusta, vanhojen puiden narinasta, askelista ja lehvästöjen huminasta.

Kuva 2. Himmelitornin alatason suunnitelma.
Kuva: Tanya Kravtsov.

Puiden lomasta löytyy linnunpönttö, puita halailuvia tonttuja sekä kuvia, jotka esittelevät metsien tarjoamia hyviä asioita ihmisille, kuten suojaa, materiaalia rakennuksiin, marjoja, sieniä, kasveja, yrttejä ja henkistä voimaa.

Veistotorni

Veistotorni edustaa käsityötaitoa ja esittelee puuta materiaalina moniin tarkoituksiin. Yläkerrassa esitellään perinteistä veistotaitoa erilaisin puusin esinein; leluja, työvälineitä, kalusteita, astioita, kuksa ja lusikoita. Katto on koristeltu sadoin lusikoin, jotka ilmavirrasta kalisevat toisiaan vasten. Lattia-asta olevasta ikkunasta vierailijat voivat katsella alakerran verstaasta, jossa on esillä erilaisia työkaluja ja puutuotteita. Koko rakennus on tehty puusta.

Vierailijat voivat tunnustella ja tuoksutella puuta, tuntee materiaalin lämmön. He voivat myös vierailla alakerran verstaassa ja seurata puusepän työskentelyä.

Pajutorni

Pajutorni esittelee erityistä puumateriaalia ja siihen liittyviä ominaisuuksia, erityisesti onnea tuovaa vaikutusta. Torni ja sillankaiteet ovat koristeltu kauttaaltaan pajulla, jopa ikkunanpuitteet ja ovenkarmit. Sisällä sisustuksena käytetään pajusta tehtyjä palloja ja eri pajulajeista tehtyjä nippuja.

Saunatorni

Saunatorni on kaksikerroksinen hirsisalvottu rakennus, jossa yläkerrassa esitellään saunahistoriaa, -tapoja ja elementtejä. Alakerrassa on oikea pieni sauna, jota vierailijat voivat halutesaan käyttää. Yläkerta on sisustettu polttopuilla, kiukaalla ja vesiastioilla, saunavastoilla, ämpärillä ja vadeilla, pienillä pyyhkeillä ja iloisilla saunantouilla. Seinillä on kuvia erilaisista saunoista ja vedessä vilvoittelevista saunojista. Vierailijat voivat ottaa kuvia saunan lauteilla. He voivat myös ostaa kuivattuja koivunlehtiä kotiin vietäväksi. Kotosalla he voivat palata muistelemaan saunan tuoksua, kaatamalla kuumaa vettä lehtien päälle.

Portinvartijan torni

Portinvartijan tornissa yhdistyvät kivi ja metalli. Siinä näkyy myös viitteitä maahisten maailmasta. Portinvartijan tehtävänä on varmistaa, ettei kukaan kulje pahoissa aikeissa eteenpäin tarinassa. Tornin

alaosa on katettu kivillä, mutta yläosa on puuta. Halutaan antaa vaikutelma, että torni nousisi kivikasasta. Puunjuuret lävistävät kiviseinää. Katto näyttää liuskekiviseltä ja siinä on kahdella sivulla ikkunat. Yläkerran oven yläpuolella on kahleet ja lukko. Sisällä portinvartija nukkuu riippukeinusaan katonrajassa. Sisätilan sisustuksessa käytetään edelleen juuria, lukkoja, avaimia ja kiveä.

Maahistunneli

Tornisillan jälkeen Maahistunneli johdattaa ihmiset maahisten tarinoiden maailmaan ennen Tonttulan Piiloon saapumista. Tunneli kulkee läpi maahisten arjen, esitellen kävijöille maahisten tapaa asua. Pohjoisen taruston mukaan maahisten maailma on varsin samankaltainen kuin ihmisten, mutta he ovat varakkaampia, kauniimpia ja onnellisempia. Lisäksi maahisilla kerrotaan olevan taikavoimia.

Maahistunnelin suunnittelusta vastasivat Tuuli Seppälä, Lauri Pitkänen, Meri Kinnunen ja Hanna-Elina Hämäläinen. Tunneli on suunniteltu tehtävänannon mukaiseen kevytrakenteeseen kaarihalliin. Ennen sisäänkäyntiä maanousee niin, että ”maan alle” on mahdollista laskeutua. Kulkureitti on suunniteltu niin, että käytävän mutkat salaavat seuraavaa aukeavaa tilaa. Puikkelehtiva reitti antaa matkan tuntua. Käytävien laskuissa ja leveyksissä on huomioitu esteettömyys, jotta tunneli olisi mahdollisimman hyvin saavutettavissa.

Tunnelissa on muutamia katettuja osioita, muun muassa Aarrekammio on sellainen tila. Tämä mahdollistaa vaikuttavan valosuunnittelun. Nukkusopissa juurakot muodostavat myös eräänlaisen katon. Muuten seinät eivät yllä kattoon asti. Aaltoilevat seinät on helppo häivyttää katon pimeyteen.

Tunnelin osat ja niiden keskeisimmät ideat:

Sisäänkäynti on ulkoapäin kuin osa ympäröivää metsää, sillä maahisten valtakunta sijaitsee tarinoiden mukaan ihmisiltä kätkössä. Sisään astuessa seinien kultainen kimallus antaa ihmiselle tunteen toiseen maailmaan siirtymisestä. Lattia viettää alaspäin.

Nukkusoppi on tunnelmaltaan rauhallinen. Siellä äitimaahinen tuudittaa paikallisen tuutulaulun tahdissa maahislasta komsiossa.

Tallissa on puusta vesitettyjä eläimiä. Maahistaruissa toistuvat eläinkertomukset, joissa maanalaisen kansan lehmät lypsävät paremmin ja porot ovat valkeita. Ihminen saattoi saada tälläisen ihmeellisen eläimen itselleen heittämällä sen yli metalliesineen. Tämän jälkeen eläin ei enää voinut palata kotiinsa maan alle. Äänimaailma, harmaantunut puu ja oljet lattialla luovat tilan tunnelman.

Huussi tarjoaa välähdyksen maahisten arjesta. Huussin ovi on klassisesti sydänikkunainen ja sinne kurkistaessa voi nähdään maahisten kokoon tehdyn kuivakäymälän, potan ja käsienpesualtaan.

Keittiöt lähestyessä liiketunnistin laukaisee äänimaailman, jossa esineitä särkyvät ja askeleet

Kuva 3. Tuuli Seppälän piirroksen pohjalta mallintanut Petri Salo.

loittonevat. Kun huoneeseen kurkistaa, on lattialla kaatunut tuoli. Ovi toisaalle luolastoon on jäänyt raolleen, mutta maahisia ei näy. Keittiön sisustus noudattelee suomalaista talonpoikaistyylä. Maahiset ovat maultaan konservatiivisia. Koska lattialla on rikkoutuneita astioita, ei vierailijoita päästetä astumaan huoneeseen, vaan sitä voi katsella ovelta.

Sali on maahisten kotoisa, mutta komea kokoontumispaikka. Sen nurkassa on takka, jossa kotoisasti palaa tuli. Seinille on ripustettu valtava määrä maahisten kuvia ja soittimia. Tämä avaa näkymää maahisten tapaan viettää vapaa-aikaa. Iso pöytä on katettu herkkuja täyteen, mutta ihminen ei saa koskea niihin, sillä muuten hän saa yllään kirouksen ja jää maan alle iäkseen. Seinältä

löytyy QR-koodi, jonka avaamalla voi lukea lisää maahisuskomuksista.

Liukumäki kadottaa lapsia putkeen ja muuttaa heidän kiljahduksensa maahisääniksi. Putken toinen pää tulee liukumäen alle. Lähelle liukumäkeä on kiinnitetty kolikoita maahan. Ne johdattavat turistin kohti tunnelin huipentumaa aarrekammiota.

Aarrekammioon maahiset ovat koonneet kultaa ja timantteja. Valosuunnittelulla lisätään tilan taianomaisuutta. Aarrekammioon pääsee sisälle, mutta jos kolikoita yrittää ottaa mukaan, ääni varoittaa koskemasta maahisten omaisuuteen. Tila osoittaa maahisten valtavan varallisuuden ja toimii reitin huipennuksena. Myymälästä on mahdollisuus ostaa oma maahiskolikko muistoksi ja tuottamaan onnea.

Tunnelin loppu lähenee, kun portin jälkeen maa alkaa nousta. Seinät ovat rouheammat ja juurakkoisemmat. Hiisi häätää kulkijoita pois luolastosta.

Suunnitelmista kohti toteutusta

YMA -hankkeen loppuessa syksyllä 2018 sekä Tornisilta että Maahistunneli odottavat toteuttamistaan. Koska ne ovat keskeisiä osia Tonttulan Elämymetsää, jonka ensimmäinen osa, Tottulan Piilo, on jo toteutettu ja otettu matkailukäyttöön, voidaankin pitää varmana, että molemmat tullaan toteuttamaan ja luotuja suunnitelmia hyödyntämään.

Tonttulan elämymetsään palkataan taiteilijoita ja käsityöläisiä soveltamaan ja toteuttamaan YMA-hankkeessa tehtyjä suunnitelmia sekä yhdistämään niitä omiin ja yrittäjän esittämiin ideoihin ja visiioihin. Heitä ovat muun muassa Kimmo Takarautio, Marja Färin, Virgilijus Miniotas ja rakennusmestari Antti Pekkala. Toteutus ei kuitenkaan seuraa hiottua suunnitelmaa, vaan elää rakennusprosessin mukana.

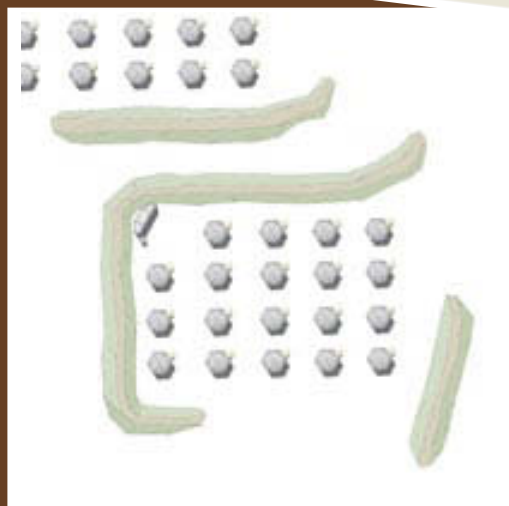
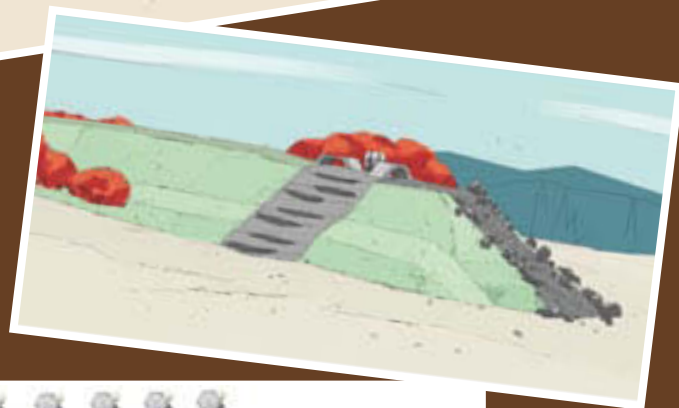
Suunnitelmien hyödyntäminen tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman ympäristötaiteen ja matkailun erilaisten yhteistyömuotojen kehittämiseksi. Tonttulan Elämymetsä on vahvasti yrittäjä Päivikki Palosaaren oma tuote, vaikkakin hän on käyttänyt tukenaan suunnitellussa asiantuntijoita ja taiteilijoita. Yrittäjä ei myöskään ole jättänyt taiteellista toteutusvastuuta suunnittelija-taiteilijalle. Maahistunnelin suunnitelmia on kehitetty eteen-

päin, ja tarkennettu muun muassa rakennuspiirustusvaiheessa. Yrittäjän palkkaamat Maahistunnelin toteuttajat eivät niinkään luo henkilökohtaista taidetta, vaan työskentelevät tuntipalkalla pitkäkestoisessa prosessissa, jota työn aikana ohjataan. Tämä mahdollistaa sen, että matkailuyrittäjä itse voi koko ajan vaikuttaa myös kohteen visuaaliin ja taiteelliseen ilmeeseen, matkailukäyttöön soveltavuuden lisäksi. Lopputulos tulee olemaan usean suunnitelmaan ja toteutukseen osallistuneen henkilön luovan työn tulos. Ympäristötaiteen näkökulmasta nousee esille kysymys kuka tai ketkä "signeeravat teoksen" omakseen.

Maavalleista maataidetta

Arctic Hotel & Glass Igloos Lehtojärvi on majoituspalveluja tarjoava yritys, joka toimii Lehtojärven rannalla, noin 26 km Rovaniemeltä. Yritys on erikoistunut talvimatkailuun ja rakentaa joka vuosi lumihotellin sekä lumisaunoja alueelleen. Lumihotellin lisäksi majoitusta on saatavilla lasi-igluissa, joiden kysyntä on kasvanut lisääntyneen revontulimatkailun vuoksi. Tämä ilmiö on laajentanut sesonkia lumettomaan aikaan, pimeään syksyyn, jolloin revontulten loimua voi hyvällä tuurilla seurata niin sanotun kaksois-efektin muodossa, kun revontulet heijastuvat vielä jäättömän järven pinnasta. Yrittäjä Ville Haavikon mukaan pääosa yrityksen asiakkaista on ulkomaalaisia ja he viipyvät Lehtojärvellä vain yhden yön.

Lehtojärven hotellialue nähtiin YMA-hankkeen toimintakohteena kehittymässä olevana ympäristönä, jossa suurin haaste oli muotoilla alueen suoperäisestä maasta ja kuntasta kasatut jyhkeät mutta tasapaksut maavallit mielenkiintoisemmiksi ja paremmin ympäristöön sopiviksi. Maavallit oli kasattu revontuli-iglujen rakentamisen aikana. Alueella oli useita muitakin mielenkiintoisia visuaalisen ympäristön kehittämisen paikkoja, mutta yrittäjä toivoi suunnittelijoiden keskittyvän maataiteeseen.

Kuvat: Katri Konttisen luonnosten pohjalta mallintaneet Petri Salo ja Ville Määttänen.

Maataiteen suunnittelusta Lehtojärvelle vastasivat Katri Konttinen, Minna Junntila, Eemil Koivu ja Maria Kerola. Työryhmä tutustui paikkaan vierailemalla siellä eri vuodenaikoina. He myös keräsivät tietoa Lehtojärven historiasta, luonnosta ja perinteistä. Lehtojärven alue tarjosikin paljon mielenkiintoisia tarinoita ja aiheita suunnittelutyön taustaksi.

Lehtojärvi sijaitsee komeissa vaaramaisemissa ja tiedetään, että sen rannoilla ovat käyskennelleet jo kivikauden ihmiset. Hotellin läheisyydestä on löydetty puinen hirvenpäästä esittävä veistos, jonka arvellaan olevan veneen keulan koriste. Hirvi ja vene kuuluvat yhä lehtojärveläiseen kulttuuriin ja muodostavat tärkeän osan kylän perinteitä. Lehtojärvi on ollut tunnettu veneenrakentajistaan ja hirvenmetsästys on yhä elävää perinnettä. Paikan luonnonympäristö järvenrantoineen luo sellaiseenaan upeat puitteet revontulien tarkkailuun. Etäisyys kaupungista ja valosaasteesta antaa pimeydelle ja hiljaisuudelle haluttua tilaa.

Työryhmä suunnitteli maavallien muotoilua ympäröivän vaaramaiseman mukaisesti. Suunnitelmissa huolehdittiin paitsi visuaalisesta ja esteettisestä näkökulmasta, myös käytännöllisyydestä ja toimivuudesta. Vallien tarkoitus on paitsi rajata hotellialuetta, myös toimia näkösuojana igluihin. Niiden pintakasvillisuuden ja katteiden suunniteltiin olevan sellaisia, etteivät ne vaadi suuria huoltotoimenpiteitä näyttääkseen silti harkituilta ja kauniilta.

Istutusten kasvivalinnoissa painottuvat kasvien ruskaväritys, talven kestävyys ja monivuoti-

suus. Istutuksiin valittiin lehtipensaslajiksi aronia ja keskustelua käytiin myös vuorimännyn ja pihlajan käytöstä. Yrittäjä esitti toiveen istutusten muodon revontulimaisuudesta: maavallien pensasaidanteiden muodot jäljittelevät aaltoilevia revontulia. Maavallien revontulimaiseen aidanneistutukseen valittiin koristearonia (*Aronia x prunifolia*). Aronialla on kaunis kiiltävä tummanvihreä lehdistö, kesällä valkoinen kukinta, oranssinpunainen syysväri ja syksyllä mustat, kiiltävät, syötävät marjat. Aronian kasvukorkeus on noin 200 cm. Aronia on terve, helppohoitoinen ja kestävä lehtipensas. Aidanneistutuksella tarkoitetaan vapaasti kasvavaa pensasaitaa, josta leikataan vuosittain vain kuolleet tai vioittuneet versot.

Maavallien kiinnostavuutta ja alueen opastettavuutta lisäämään suunniteltiin yksittäisten lehtipuiden istuttaminen. Lehtipuissa on kauniita ruskan värejä revontulimatkailun aikaan. Istutettavat puuntaimet tulee olla talvenkestäviä ja help-pohoitaisia lajeja. Suunnitelmassa esitetään haavan, pihlajan ja punakoivun käyttöä.

Haapa (*Populus tremula*) on komea ja luontainen puu koko maassa. Puun ruskaväri on erityisen kaunis. Kasvupaikkavaatimukseltaan se on vaatimaton. Puun lehtien havina tuo mielenkiintoisen lisän matkailualueen äänimaisemaan. Pihlaja, kotipihlaja (*Sorbus aucuparia*) on jokaisena vuodenaikana kaunis, erityisesti syksyllä sen komean ruskavärin ja punaisten marjojen vuoksi. Pihlaja on maaperän suhteen vaatimaton. Kotipihlajaa on aikaisemmin pidetty pyhänä puuna.

Hahmotelma kiviputousvallista.
Kuva: Katri Konttinen.

Punakoivun (*Betula pubescens f. rubra*) purppuranpunaiset lehdet ovat näyttävät koko kesän ajan. Punakoivu sopii hyvin yksittäiskasviksi lehtien värityksen vuoksi. Hieskoivulaji on löytynyt Yli-Kiimingistä ja otettu viljelyyn.

Maavallien maisemoinnissa käytetään istutusten lisäksi maansiirtotöissä esiin nousseita kiviä yksityiskohtina. Luonnonkivistä rakennetaan kivipuro maavallin ravintolarakennuksen päähän. Helppohoitoisuuden vuoksi kivipuron alle asennetaan juuriestematto estämään rikkakasvien kasvua kivien välistä. Kangas maisemoidaan maavalliin valitulla katemateriaalilla. Kivipuron materiaalina ovat alueelta esiin tulleet luonnonkivet. Maavallin päälle, kivipuron tilaan johtavat geopolymeerista valmistetut portaat. Portaat maisemoidaan istuttamalla kääpiövuorimäntyjä askelmien läheisyyteen. Kääpiövuorimänty (*Pinus mugo var. pumilio*) on kaunis ja tiheä noin puolen metrin korkuinen

havupensas. Sen oksat ja neulaset ovat tiheämmässä kuin vuorimännyllä. Matala pensas on käytökelpoinen rinneistutuksissa.

Maavallin kattamisen etuna on sen vähäinen hoidon tarve ja ympäristön viihtyvyyden lisääminen. Lähes hoitovapaita vaihtoehtoja aidanneistutusalueiden ulkopuolisen alueen kattamiseen on muutamia.

Rikkakasvien kasvua estämään maavallien päälle voidaan asentaa juuriestematto helpottamaan hoitoa. Juuriestemattokangas läpäisee veden, mutta estää ruohovartisten rikkakasvien ja puuvartisen pajun läpikasvun. Juuriestematto maisemoidaan lisäämällä sen päälle männyn kuorikatetta noin 10 cm paksuinen kerros. Mikäli juuriestemattoa ei haluta käyttää maavallien istutusalueiden ulkopuolelle voi lisätä männyn kuorikatetta noin 15 cm paksuudelta vähentämään rikkakasvien kasvua.

Vaihtoehtona maavallien kattamiseen ja maisemointiin on kunta eli siirtovarvikko. Maanpeittokasvillisuutena se eroaa edellä mainituista katevaihtoehtoista. Kunta on metsänpohjaa, joka voidaan asentaa suoraan maavallien päälle. Varpukasvillisuudella on kaunis syysväri. Katevaihtoehtoista kuntan käyttö maisemoisi maavallit saumattomasti ympäröivään luontoon.

Vallien muotoilu tupakointitiloiksi käsiteltiin suunnittelussa myös, sillä hotellialueella olevat tupakointipaikat eivät välttämättä toimi kokonaisuuden ja viihtyvyyden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Valliin sijoitettujen sopukoiden suunnittelu johti lopulta maavallien nurkkaan toteutettavaan tilaan, joka rajataan seinämäisellä,

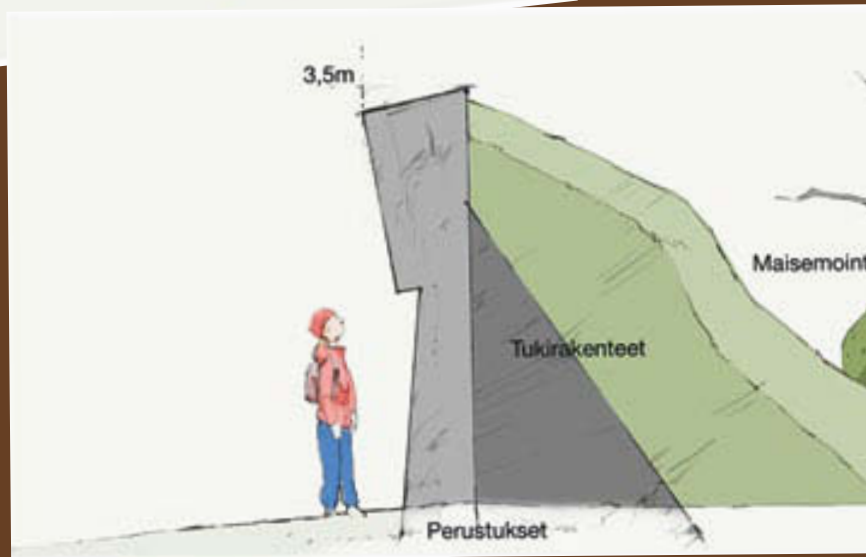
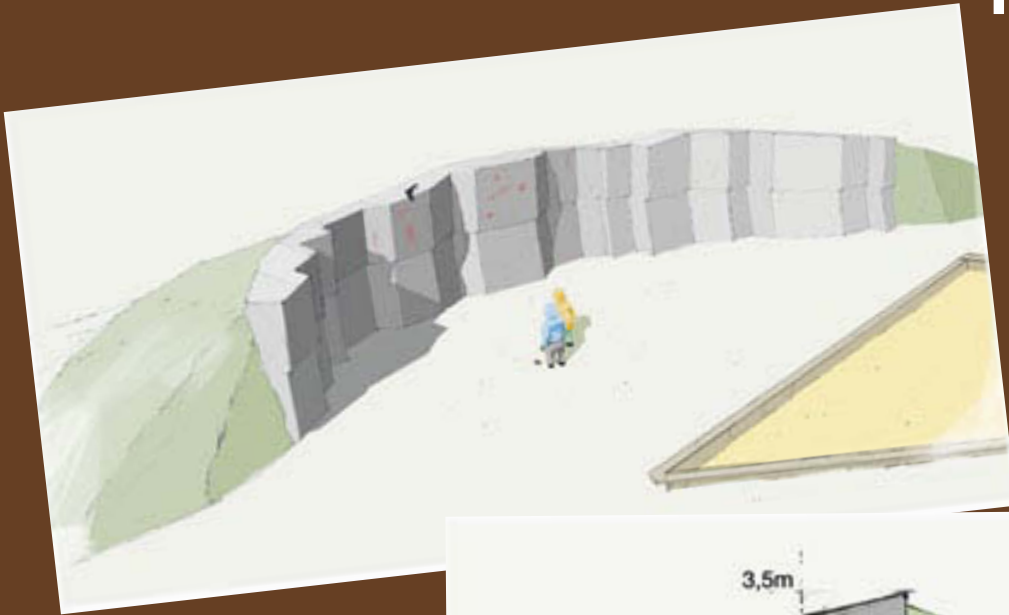
Kuva: Minna Junntila.

katetulla rakenteella. Tämä tilan tarkoitus tupakointipaikkana toimimisen lisäksi on olla eräänlainen esittelypaikka, jossa paikallisen luonnon aarteet, kuten marjat voidaan esimerkiksi reliefien avulla nostaa esiin. Tila on muodoltaan hyvin pelkistetty ja aavistuksen kaarimainen. Muotokieli seinämän katossa muistuttaa lasi-iglujen kattoja. Seinämien materiaaliksi työryhmä suunnitteli geopolymeeria.

Toinen toiminnallinen paikka maavalleissa suunniteltiin hotellille laskevan vallin päälle. Sen

tarkoituksena on toimia eräänlaisena kohtaamispaikkana, nuotiopiirinä. Oikeaa avotulta piirissä ei voida tehdä, joten nuotiota esittää valoteos. Nuotiopiirin toteuttamisessa käytetään maatoissa paikalta löydettyjä isoja kiviä ja istuimet voidaan myös valmistaa esimerkiksi geopolymeeristä, jolloin niiden muotoon voi vaikuttaa. Näkösuojan lisäämiseksi on aiheellista rakentaa myös jonkinlainen seinämä ja kiipeämisen helpottamiseksi portaat.

Ranua

Muinaiset jäljet —jäähäkäuden perintö luonnoskuvia. Työryhmän luonnosten pohjalta mallintaneet Petri Salo ja Ville Määttänen.

Ranuan eläinpuisto on arktisiin eläimiin erikoistunut puisto, joka haluaa tarjota elämyksiä kaikkina neljänä vuodenaikana. Se koostuu metsäympäristössä risteilevästä reitistöstä, jonka varrelle eläinten aitaukset sijoittuvat. Ranuan eläinpuisto on auki ympäri vuoden, mikä asetti työryhmien suunnittelulle tiettyjä vaatimuksia: teosten tulee toimia ja näyttää hyvältä niin kesäaikaan kuin talvellakin, lumen ja pimeän aikaan. Toimitusjohtaja Tommi Hinnon mukaan kesäkaudella painottuvat kotimaiset perhematkailijat ja talvikausi puolestaan tuo eläinpuistoon paljon kansainvälisiä vierailijoita.

Työryhmien tehtävänä oli suunnitella eläinpuiston alueella sijaitsevan muinaisen merenrannan, kivikkoisen maamuodostuman yhteyteen jääkauteen liittyvä, toiminnallinen ympäristö. Tällä paikalla on jo olemassa jääkauden jään sulamista esittelevä infotaulu sekä Geologisen tutkimuslaitoksen rakentama kivipuisto omine infotauluineen. Alueen välittömässä läheisyydessä on myös kioski ja sen myötä paikalle rakennettu infrastruktuuri. Eläinpuiston reitti kiertää kivikon ympäri ja avaa sille näkymiä erityisesti kioskin ja vanhan käärmetalon kohdalla.

Annika Ryhäsen ja Emma Puputin suunnitelma perustuu interaktiiviseen oppimisympäristöön, jossa keskeisenä tavoitteena on tarkastella Ranuan ja Suomen esihistoriallista aikaa, erityisesti metsäpeuran näkökulmasta. Maija Kovarin suunnitelma puolestaan kohdistui kivikon, eli rakan, avaamiseen yleisölle ja ympäristönsuojelunäkökulman

esittelyyn muinaisen merenrannan äärellä. Ranuan eläinpuisto tilasi tämän teoksen Kovarilta ja teos toteutettiin eläinpuistoon kesällä 2018.

Kolmantena kokonaisuutena Ranuan eläinpuistoon Jyrki Tammi suunnitteli luonto- ja eläinaiheisen seinämaalauksen, jonka idea perustuu ultraviolettivärien käyttöön perinteisten väriaineiden lisäksi. Ultraviolettivärit saavat teokset hohtamaan pimeässä joko jälkivalaisevanvaikutuksen tai UV-valaistuksen avulla. Seinämaalauksen ideana on talvimaisena, johon ilmestyy eläinaihe valaistuksen muuttuessa. Ultraviolettiväreillä on mahdollista tuoda seinämaalaukselle lisää näkyvyyttä esimerkiksi kaamosaikana, jolloin seinät ovat pitkään pimeässä näkymättömissä.

Muinaiset jäljet – jääkauden perintö

Interaktiivisen toimintapisteen tavoitteena on tarjota osallistumisen ja toiminnan kautta kokemuksia esihistoriallisista kalliomaalauksista, niiden eläinaiheisista kuvista sekä yhteydestä eläinpuiston eläimiin. Ympäristön suunnittelun lisäksi Annika

Muinaiset jäljet – jääkauden perintö, luonnoskuva: Petri Salo.

Ryhänen ja Emma Puputti kehittivät erilaisia työpajakonsepteja, joita eläinpuisto voi käyttää esimerkiksi koululaisryhmien ohjelmapalveluina.

Toimintapiste muodostuu arkeologisesta hiekkalaatikosta sekä vieraskirjana toimivasta kalliomaalausseinästä. Seinämä rakennetaan kohteeseen, sillä alueella ei luonnostaan ole tehtävään tarvittavaa kalliota. Sen korkeus on noin 3,5 metriä ja sen yläosaan maalataan kiinteästi erilaisia Suomessa säilyneitä, kalliomaalauksissa käytettyjä aiheita. Alaosa on yleisön käytössä ja heidän on mahdollista jättää seinään oma kädenjälkensä tai maalaamansa kuva. Väriaine on kuitenkin kuluva punamultaa, joten vieraskirja ikään kuin uusiutuu vesisateen ja kulutuksen avulla.

Arkeologiseen hiekkalaatikkoon on piilotettu muinaisen metsäpeuran luuranko, jota vierailijat voivat kaivaa esiin. Se on kooltaan huomattavasti suurempi kuin luonnollinen luuranko, sillä se viittaa myyttiseen auringonkantajapeuraan. Sekä kallioseinä, että peuran luurako voidaan toteuttaa geopolymeerimateriaalista.

Seven Steps to Save the Ocean

Maija Kovarin mukaan kivikkoalueelle suunniteltu teos lähestyy asetettuja tavoitteita arvovaikuttamisen näkökulmasta. Teossuunnitelma sisältää kivirakalle rakennettavan polun pysähtymispaikoinen. Se viittaa ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ja kannustaa puiston vierailijoita toimimaan ympäristön hyväksi. Suunnitellun teoksen taustalla

on vaikuttamaan pyrkivä, arktisten alueiden ja ilmastonmuutoksen suhdetta pohtiva sekä ihmisten tietoisuuden lisäämistä tavoitteleva ajattelu. Kivikkoon toteutettava polku tarjoaa vierailijoille hiljentymisen mahdollisuuden ja pysäyttää pohtimaan sen varrelle asetettujen lauseiden sisältöä.

Polku ja sen rakenne muistuttavat alueen reitillä toteutettua ratkaisua, mutta myötäilee luonnollisemmin kivikkoista maastoa. Sen alussa ja lopussa on levähdyspaikat, joissa on myös yleinen infokyltti teoksesta. Polun varrella on lisäksi levänysalue, jolle ryhmien on mahdollista pysähtyä ottamaan kuva itsestään ja taustalla näkyvästä teoksesta. Polussa on myös kaide tai kaiteet.

Teräksestä valmistettuja lauseita on polun varrella yhteensä seitsemän, joista kaksi englanniksi, kaksi kiinaksi ja kolme suomeksi. Kunkin lauseen kohdalla on pieni kyltti, joka sisältää lauseen käännökset ja lisätietoa esiin tuodusta aiheesta. Lauseet sijoittuvat kivikkoon siten, että niitä on mahdollista tarkastella polulta taustan metsämaisemaa

Seven Steps to Save the Ocean,
luonnoskuva: Maija Kovari.

vasten. Ne näyttävät leijuvaan ilmassa, vaikka ovat kiinnitettyjä metallijaloilla kivikkoon. Materiaalivalinta ja lauseiden ohut, levymäinen muoto eivät kerää lunta, joten teos toimii myös talviolosuhteissa.

Lauseiden tavoitteena on käsitellä kannustavasti ja avoimesti tapoja tarkastella omaa arkea suhteessa arktisen luonnon suojeluun. Suunnitelmassa esitettyjä mahdollisia lauseita olivat: ”Arvos-taen maata ja elämää, suosin kasvipohjaisia ruokia. Eläimiltä oppien, kuljen kävellen. Enemmän elämää, vähemmän esineitä. Enough is a feast? Matkustaminen on parempaa yhdessä. Ymmärtäen ajan kulumisen, jaan tietoni seuraavalle sukupol-velle. Enemmän elämää, vähemmän esineitä.”

Eläinaiheinen seinämaalaus UV-väreillä

Ranuan eläinpuisto olisi oivallinen kohde luonto- ja eläinaiheiselle seinämaalaukselle. Jyrki Tammen suunnittelema teos on tarkoitus toteuttaa kahdessa osassa. Ensimmäinen maalauskerä tuottaa perinteisillä maalausaineilla toteutetun talvisen metsämaiseman, joka toimii omana teok-senaan normaalivalaistuksessa. Toisessa vaiheessa teoksen pintaan maalataan UV-väreillä eläinai-heita, joiden ei ole tarkoitus erottua maalauksen muusta sisällöstä ennen kuin teos valaistaan ultra-violettilalla tai jälkivalaiseva vaikutus näkyy pimeässä. Maalaus näkyy talvella, vaikka sitä ei valaistaisi voimakkailla kohdevaloilla. UV-väreillä vaikutelma pimeässä on hillitympi, arvoituksel-linen ja mielenkiintoa herättävä.

Ensimmäinen kuva esittävää aitoa, projektia varten tehtyä kokeellista ultraviolettimaalausta. Maalaus näyttää normaalivalaistuksessa pelkäs-tään valkoiselta tai harmaalta, mutta tavallista va-laistusta vähentämällä ja UV-valaistusta lisäämällä kuvapinnasta paljastuu UV-väreillä maalatun kar-hun hahmo. Toinen esittelee teossuunnitelman visualisointia esimerkkikohteessa. Normaaliva-laistuksessa betoniseinästä erottuu vain talvinen metsämaisema. Muun valaistuksen vähentyessä teokseen kätkeyty, UV-aktiivisilla väreillä toteutet-tu sisältö alkaa tulla näkyviin. Kuvat: Jyrki Tammi.